

נכדו, הרב יצחק נריה

"ונתתי לך מהלכים בין העמדים האלה"

יש נטיה טבעית ומושרשת היטב בלב בני האדם, ליחס לגדולי הדורות כוחות מופלאים אשר מוזנים מסיפורים על מעשיהם, ברכותיהם, וכל כיוצא באלו.

ברובד הפשוט גורמים סיפורים אלו להגברת הערכת ה"גדול" כאיש מורם מעם ולסיפורים אשר אבות נהנים לספר לילדיהם על חכמת חכמי ישראל לדורותם. אך "אליה וקוץ בה" (ראש השנה ז. א), ברובד היותר עמוק מצטיירים גדולי ישראל כאנשים אשר מהותם ועצמותם מעולם האצילות, ורק במקרה גופם התגלגל לעולם העשיה הפשוט והירוד, ודבר זה עצמו גורם לכך שיצטיירו כמעין "מלאכים". והנובע מכך הוא, שהאיש הפשוט לא יוכל לעשות כמעשיהם, שהרי מלאכי עליון הם... ומעשיהם גם לא זוכים להערכה הראויה - שהרי למלאכים אין יצר הרע...

ובכן, ברצוני להכריז ברורות: סבי היה בן-אדם! ורבו, הרב קוק זצ"ל¹, גם כן היה בן-אדם, וכן הלאה במעלה, למעלה בקודש, עד משה רבינו - אשר אמנם לא אכל 40 יום ו-40 לילה, אך עליו הכתוב אומר "והאיש משה ענו מאד" (במדבר יב. ג) - ולא בכדי הדגישה התורה את העובדה שמשה איש היה ביחד עם מעלת ענותנותו². (ע"ע גמי' שבת פח, ב: ואמר ריב"ל בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע, מה לילוד אשה בינינו וכו').

ומעבר לכך, פגיעה יש בת"ח וגדולי הדור, בכך שהופכים אותם למעין מלאכים. וזאת עפ"י הפסוק בזכריה (ג. ז) "כה אמר ה' צבאות אם בדרכי תלך ואם את משמרתי תשמור וגם אתה תדין את ביתי וגם תשמר את חצרי ונתתי לך מהלכים בין העמדים האלה" - מבאר רש"י עפ"י התרגום, שמהלכים אלו בני אדם, והעומדים אלו המלאכים. וביתר ביאור: מלאך אינו משתנה בדרגתו, כי מאחר שנברא ללא בחירה וללא יצרים, אזי עומד הוא במקום בריאתו מששת ימי בראשית. משא"כ אדם, מהלך הוא אל דרכו, אל מימושו ואל יעדו, אשר יועד מאז מקדם. א"כ, להפוך מהלך לעומד - הרי זו ירידה בדרגה מבחינה זו.

אך בכל זאת יש בהם בגדולי הדורות מה שאין בכל אחד. עם היותם מודעים למקורם כבני אדם נתנו ביטוי לא פחות, ואף יותר, "לחלק אלוך ממעל" (איוב לא. ב), מאשר סתם בני אדם - וזהו סוד גדולתם ועוצם תפקידם.

במאבק שבין נפש הבהמית ונפש הרוחנית שבהם גברה הרוחניות, אך היה גם היה מאבק, ולפעמים עז יותר מאשר בנפשו של אדם רגיל מישראל.

והנה בכתבי שורות אלו לזכר סבי, צפים ועולים בזכרוני כמה ספורים, קטעי חיים ותמונות אשר מוכרח אני להעלות כמה מהם על הכתב על מנת להפוך את המאמר הזה ליותר מוחשי.

1 והרי, כידוע, מסרת ספריו היתה שאנשים יכירו טוב יותר את הרב קוק.

2 וכן נקראו ספרי הגר"ד טולוביצ'יק: איש האמונה ואיש ההלכה.

ובכן, לסבי זצ"ל היה בצעירותו כלב, אשר כידוע לכל בעל כלב דחד יומא, מצריך הוא טיפול ויחס והאכלה וכל הנלווה. לכאורה ילד ככל הילדים הוא, אלא, שלכלב קראו נְבָחָז. ועיין במלכים ב (יז. כה-לא), שם מסופר שמלך אשור הביא ארצה גוים, אשר עבדו את אליליהם. אחד מאלילים אלה היה נבחז, ועל שם זה מסביר רש"י: נבחז - דמות כלב.

אח"כ כאשר התבגר מעט ונסע ללמוד בישיבה, סיפר הוא לי, שבעקבות מעשה קונדס שעשה נשברה מנורה באותה ישיבה, ואוי לבושה ולכלימה - הרי הוכחה להיותו אדם ותלמיד ככל התלמידים. אך המשיך וסיפר לי שעקב מעשה קונדסי זה החל לבכות, ובכה כל אותו הלילה, ולא מעצם החשש שירחיקו אותו מהישיבה, אלא, מכיון שאביו אמר לו שעד גיל 20 צריך ללמוד רק כדי לא להיות עם הארץ, ועתה חשש שלא יוכל להמשיך, ויהפוך לעם הארץ...

כאשר נשאל פעם איך שרד בכנסת, ענה שלא ויתר לעצמו, וכל יום למד דבר חדש והתקדם והתפתח. סיפור זה המחיש והסביר לי איך אחרי שנים מרובות בשדה החינוך, הרי לכאורה צריך היה להיות שחוק עד לעייפה מכובד המעמסה, והנה כל רואיו יעידו שרוח צעירה פיעמה בקרבו עד אשר הכריעתו מחלתו - אין זאת, אלא ההתקדמות היא אשר חיזקה רוחו, **ההתהלכות** בין **העומדים** בשדה החינוך היא אשר יותר מכל הבליטה את דמותו, חיזקה את רוחו וביצרה את מעמדו.

אסיים בעוד נימה אישית. מאז מות סבא כל אימת אשר עובר אני בין כתביו, תמה אני שמא משוחד הנני או שמא מדמיין אני. בכתביו על הרב קוק, בתאוריו את מועדי השנה, את תורתו ותפילתו, צפה ועולה בדמיוני דמות סבא בתפארתה היהודית, כשתפילין על ראשו או גמרא בידו, ויותר מכל אני מרגיש שנאים הדברים למי שאמרם.

ולאחר מחשבה נתבררו לי הדברים עפ"י מאמר חז"ל שכל הפוסל במומו פוסל (קידושין ט. ב). וביאור הדברים: אדם הפגום במום רואה זאת בכל הסובבים אותו והם פגומים בעיניו במום זה, בין אם ישנו או אינו בחבירו - רואה הוא אותו. וזאת בגלל הכתם שרובץ על נפשו ומְעוֹת את ראייתו, ולכן שם הוא לב לדברים אלו - מתוך החסרון שבנפשו.

ולהבדיל אלפי הבדלות, בקדושה, אדם שחזק בנקודות מסויימות יראה אותם במוריו ורבותיו עד לעומק שנפשו מגעת, וככל שנפשו רחבה ועמוקה יותר - קולטת היא יותר את רשמי רבותיו, ומעבדת אותם בצורה נכונה ואמיתית.

נלמדה לדעת דרכם של גדולי ישראל, מתוך הכרה במעלתם אשר קנו אותה בעבודה ובלא מעט עמל, עד אשר הגיעו למיצוי עצמיותם, וכל איש אשר בשם ישראל יכונה ילמד נא ממשנתם, יתבשם במאור תורתם וירחיב נפשו מהנהגות יומם.